

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ ТА ПРОЦЕДУРА ЕКОЛОГІЧНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

О. В. Чайкін, аспірант*

Житомирський національний агроекологічний університет

Досліджено можливість використання кооперативних об'єднань з метою скорочення витрат на процедуру екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва. Здійснено аналіз екологічної сертифікації вітчизняних підприємств. Обґрунтовано доцільність запровадження екологічно сертифікованого виробництва сільськогосподарськими кооперативами.

Постановка проблеми. Розвиток аграрного ринку відбувається під впливом глобалізації світових економічних відносин, що проявляється, з одного боку, у екстенсивному використанні природного капіталу, а з іншого, – у зростанні сучасних екологічних запитів споживачів. Актуальність цього питання зумовлена зростанням потреби у конкурентоспроможності вітчизняних виробників, покращенням як кількісного, так і якісного складу їх продукції з урахуванням екологічної складової. Вирішення даного питання можливе за умови впровадження екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Роль кооперації у реалізації диверсифікаційних намірів сільськогосподарських товаровиробників була досліджена В. В. Зіновчуком. Кооперація як форма суспільно-економічної організації була вивчена М. І. Туган-Барановським. П. М. Скрипчук та С. М. Ілляшенко розглянули економічні засади розвитку екологічної сертифікації та стандартизації. Проте окремі аспекти дослідження місця сільськогосподарських кооперативів у скороченні витрат на процедуру екологічної сертифікації потребують додаткового вивчення.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є вивчення можливості використання кооперативних об'єднань з метою

* Науковий керівник – д. е. н., професор Н. В. Зіновчук

скорочення витрат на процедуру екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва. У процесі наукової роботи була застосована низка методів, зокрема, статистико-економічний (для аналізу динаміки видачі міжнародних екологічних сертифікатів), абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення результатів дослідження та формування висновків).

Виклад основного матеріалу. В умовах обмеженості природних ресурсів та зростання екологічних потреб суспільства першочергового значення для сільськогосподарських виробників набуває підвищення економічної ефективності за умови раціонального природокористування. Мінливість ринкових умов господарювання, посилення підприємницьких та інших економічних ризиків, зростання агресивності конкурентного середовища зумовлюють акцентування уваги на розвитку екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва.

Важливо зазначити, що екологічна сертифікація є певною процедурою, яку здійснює спеціально уповноважений, незалежний, компетентний орган, основною метою якого є перевірка відповідності товару або послуги встановленим вимогам та стандартам відповідно до чинного законодавства України, кінцевим результатом якої є встановлення відповідності чи невідповідності товару або послуги цим вимогам і подальша видача у визначеній формі письмового підтвердження, що надає товару або послугі можливість вважатися відповідними стандартам та чинному законодавству, і може використовуватися виробниками як конкурентна перевага. У сільськогосподарському виробництві сертифікація являє собою процес контролю виробництва, переробки та збуту продукції, що сприяє довірі споживачів до такої продукції, надаючи екологічно сертифікованому виробництву особливого значення, полегшуючи вихід підприємства як на внутрішній, так і на зовнішній ринки.

Однією з основних причин упередженого ставлення аграріїв до екологічної сертифікації сільськогосподарського виробництва є збитки у перехідний період, що можуть бути викликані зниженням урожайності культур через відмову від мінеральних добрив і пестицидів, а також додаткові витрати на проходження процедури сертифікації і модернізації виробничих потужностей та обладнання. До того ж усі фактично виконані роботи із сертифікації оплачуються власним коштом підприємств незалежно від прийнятих за їх результатами рішень. Відповідно до Наказу Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації «Про затвердження Правил визначення вартості робіт із сертифікації

продукції та послуг» № 100 від 31 березня 1999 р., вартість робіт із сертифікації залежить від моделі системи якості, кількості працівників на підприємстві, групи складності виробництва та групи складності продукції і розраховується згідно граничних нормативів, визначених даним наказом [3]. На думку фахівців ДП «Житомирстандартметрологія», ці витрати можуть сягати десятків, а то і сотень тисяч гривень, що є неможливим для більшості вітчизняних сільськогосподарських виробників. За сучасних умов такі фінансові можливості мають лише агрохолдинги, але їх переважна більшість зацікавлена лише у максимізації прибутку за рахунок екстенсивного використання природного капіталу, незважаючи на екологічну складову свого виробництва. За таких умов організаційно-правовою формою підприємства, що, з одного боку, зберігає переваги великомасштабного виробництва, а з іншого, – може відповідати запитам сучасного ринку, є сільськогосподарські кооперативи.

Необхідно зазначити, що кооперативні підприємства є формою господарської організації, що виникла в результаті свідомих зусиль селян, і як виробнича структура здатна не лише захистити їх економічні інтереси, а й досягнути поставленої мети [4]. Вступаючи до кооперативу, сільськогосподарські виробники отримують не тільки економічні переваги від великомасштабного виробництва та мінімізації індивідуальних витрат на процедуру сертифікації, але й соціально-етичний ефект, позиціонуючи себе як соціально та екологічно відповідальних виробників, тим самим формуючи свій позитивний імідж.

На жаль, нині вітчизняні сільськогосподарські підприємства досить мляво вступають у процес сертифікації за міжнародними стандартами. Згідно з аналітичною довідкою ДП «УкрНДНЦ» з моніторингу впровадження та сертифікації систем управління, занесених до Реєстру Системи сертифікації УкрСЕПРО, станом на 01.10.2013 р. всього 11 сільськогосподарських підприємств отримало сертифікати Міжнародної системи управління якістю ISO 9001, що склало 0,34% від загальної кількості виданих в Україні сертифікатів (табл. 1). Серед вітчизняних сільськогосподарських підприємств, що утримують лідируючі позиції, зокрема завдяки отриманим сертифікатам серії ISO 9001, необхідно виділити «Дакор Агро Холдинг» та групу компаній «Агрополіс». Необхідно зазначити, що станом на 2013 р. Органом з сертифікації продукції, послуг та систем якості у Житомирській області – ДП «Житомирстандартметрологія» – проведено роботи та видано 30 сертифікатів на систему управління якістю згідно з вимогами ДСТУ ISO 9001 «Системи управління

якістю» [5]. Серед підприємств, що отримали сертифікати Міжнародної системи управління якістю ISO 9001, лише одне сільськогосподарське підприємство – ООО «Хопштайнер Україна».

Таблиця 1

Загальна кількість сертифікатів Міжнародної системи управління якістю ISO 9001, виданих підприємствам в Україні, 2009–2013 рр., одиниць

Показник	Рік					Всього станом на 2013 р.
	2009	2010	2011	2012	2013	
Всього у поточному році	425	595	258	509	801	3244
в т.ч. за деякими галузями						
Сільське і лісове господарство, рибальництво, розведення риби	1	1	0	2	2	11
Гірнична промисловість і видобуток корисних копалин	6	6	4	3	4	20
Харчова промисловість та виробництво тютюну	72	138	56	100	161	545
Текстиль та швейне виробництво	8	11	4	19	16	49
Переробка деревини	5	2	0	3	5	34
Хімічне виробництво	18	24	7	17	33	92
Фармацевтична промисловість	4	5	0	2	6	23

Джерело: ДП «УкрНДНЦ».

Примітка: кількість сертифікатів, включених до Реєстру Системи сертифікації УкрСЕПРО.

Кооперація шляхом залучення необхідних фінансових ресурсів та внесення екологічної складової у виробничі процеси створює можливість урізноманітнення сільськогосподарської діяльності, розробки та освоєння виробництва нових видів продукції на інноваційних засадах, виходу на нові ринки та цільові групи споживачів. Отримання сільськогосподарським кооперативом екологічного сертифікату може слугувати одним із підтверджень статусу неприбуткової організації, тобто орієнтованої не на отримання прибутку, а на якісне обслуговування своїх клієнтів, та надавати право користуватися альтернативною системою оплати податків. Екологічна

сертифікація може сприяти просуванню продукції, виробленої вітчизняними кооперативами, на зовнішній ринок, задовольнити український ринок екологічно чистою продукцією, юридично захищеною знаками екологічної відповідності міжнародним стандартам.

Посиленню ролі екологічної сертифікації виробництва при створенні кооперативних сільськогосподарських об'єднань може сприяти наукове обґрунтування та імплементація мотиваційних механізмів залучення вітчизняних аграрних виробників до процесу запровадження сертифікованого виробництва, прецедентне використання міжнародних сертифікатів у маркетинговій діяльності підприємств, визначення конкретних переваг з боку держави.

Висновки.

- Організаційно-правовою формою сільськогосподарського підприємства, що дозволить зберегти економічні переваги великомасштабного виробництва та зможе відповідати екологічним запитам сучасного ринку, є сільськогосподарські кооперативи.

- Вступивши до кооперативу, сільськогосподарські виробники можуть не тільки істотно скоротити індивідуальні витрати на процедуру екологічної сертифікації, але й позиціонувати себе на ринку як соціально та екологічно відповідальне підприємство.

- Наявність екологічного сертифікату може сприяти просуванню продукції, виробленої вітчизняним сільськогосподарським кооперативом як на внутрішній, так і на зовнішній ринки екологічно чистої продукції.

Список використаних джерел

1. Аналітична довідка з моніторингу впровадження та сертифікації систем управління, внесених до Реєстру Системи сертифікації УкрСЕПРО за даними ДП «УкрНДНЦ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrndnc.org.ua/>.
2. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Логос, 2001. – 380 с.
3. Про затвердження Правил визначення вартості робіт із сертифікації продукції та послуг [Електронний ресурс]: Наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 31.03.1999 р. № 100. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.
4. Туган-Барановський М. І. Політична економія: курс популярний / М. І. Туган-Барановський. – К.: Наукова думка, 1994. – 262 с.

5. ДП «Житомирстандартметрологія»: веб-сайт. – Режим доступу:
<http://zhdcsms.zt.ukrtel.net>.